

ارزیابی وضعیت زنان

در

آموزش عالی طی دهساله اخیر

(۱۳۷۱-۷۲) تا (۱۳۸۱-۸۲)

فاطمه گائینی (رادان)

گائینی، فاطمه، ۱۳۴۵ -

ارزیابی وضعیت زنان در آموزش عالی طی دهساله اخیر ۱۳۷۲-۱۳۷۱ تا ۱۳۸۲-۱۳۸۱ / تألیف فاطمه گائینی: صاحب امتیاز شورای فرهنگی اجتماعی زنان؛ زیر نظر مرکز اطلاعات و آمار زنان؛ دبیر مجموعه ناهید اعظم رام پناهی. — تهران: شورای فرهنگی اجتماعی زنان، روابط عمومی، ۱۳۸۳.

۱۸۳ ص.: جدول، نمودار. — (مجموعه طرحهای توصیفی - کاربردی - مجموعه دوم)

ISBN 964- 8435- 04-9

فهرستنویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

عنوان به انگلیسی:

The Evaluation of the Status of Women in the Higher Education in the Last Decade 1992-93-2002-2003.

۱. آموزش و پرورش زنان (عالی) -- ایران -- نمونه پژوهشی. ۲. دانشجویان زن -- ایران -- نمونه پژوهشی. الف. رام پناهی، ناهید اعظم، ۱۳۳۸-، ب. شورای فرهنگی اجتماعی زنان. مرکز اطلاعات و آمار زنان. ج. شورای فرهنگی اجتماعی زنان. روابط عمومی. د. عنوان.

۳۷۸ / ۱۹۸۲۲۰۹۵۵

LC۲۳۷۶ / ۵۲ الف ۴

۴۹۲۶-۸۳ م

کتابخانه ملی ایران

مجموعه طرحهای توصیفی - کاربردی - (۲)

عنوان: ارزیابی وضعیت زنان در آموزش عالی طی ده ساله اخیر ۷۲-۱۳۷۱ تا ۸۲-۱۳۸۱

مؤلف: فاطمه گائینی (رادان)

دبیر مجموعه: ناهید اعظم رام پناهی

صاحب امتیاز: شورای فرهنگی اجتماعی زنان

صفحه آرای: ثریا کلانتری

طراح جلد: سیده باهره پاکدامن

ویراستار: زهرا محمدی

حروفچینی: سمیه جونوش

ناشر: روابط عمومی شورای فرهنگی - اجتماعی زنان

چاپ اول: بهار ۱۳۸۵

تیراژ: ۵۰۰

تذکر: حق چاپ، تکثیر و انتشار محفوظ است.

آدرس: تهران - خیابان شهید مفتاح - روبروی ورزشگاه شهید شیرودی - خیابان اردلان -

شماره ۶- دبیرخانه شورای فرهنگی اجتماعی زنان - کدپستی ۱۵۸۲۹۱۷۱۵۴

دورنویس: ۸۸۳۲۰۰۵۵

تلفن: ۸۸۳۱۹۸۹۱-۴

URL: [www.iranwomen.org](http://www.iranwomen.org)

Email: [wsc@iranwomen.org](mailto:wsc@iranwomen.org)

## فهرست مطالب

| صفحه | عنوان    |
|------|----------|
| ۱۱   | پیشگفتار |

## فصل اول: کلیات

|    |                        |
|----|------------------------|
| ۱۵ | مقدمه                  |
| ۱۸ | بیان و اهمیت موضوع     |
| ۱۹ | اهداف گزارش            |
| ۲۰ | شرح واژه ها و اصطلاحات |

## فصل دوم: تاریخچه آموزش عالی

|                                     |                                                         |
|-------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| بخش اول: تاریخچه آموزش عالی در جهان |                                                         |
| ۲۵                                  | ۱-۱-۲ آموزش عالی در دوره باستان                         |
| ۲۶                                  | ۲-۱-۲ آموزش عالی در قرون وسطی                           |
| ۲۸                                  | ۳-۱-۲ آموزش عالی در رنسانس                              |
| ۲۹                                  | ۴-۱-۲ آموزش عالی از قرن نوزدهم تاکنون                   |
| ۳۱                                  | بخش دوم: تاریخچه آموزش عالی در ایران                    |
| ۳۱                                  | ۱-۲-۲ آموزش عالی پیش از اسلام                           |
| ۳۲                                  | ۲-۲-۲ آموزش عالی پس از اسلام                            |
| ۳۴                                  | ۱-۲-۲-۲ آموزش عالی در دوره قاجار و تأسیس دارالفنون      |
| ۳۴                                  | ۲-۲-۲-۲ آموزش عالی در دوره پهلوی تا پایان جنگ دوم جهانی |
| ۳۵                                  | ۳-۲-۲-۲ آموزش عالی در دوره پهلوی بعد از جنگ دوم جهانی   |

|    |       |                                        |
|----|-------|----------------------------------------|
| ۳۶ | ..... | عالی انقلاب فرهنگی                     |
| ۳۹ | ..... | بخش سوم: سهم مشارکت زنان در آموزش عالی |
| ۴۹ | ..... | بخش چهارم: چارچوب های نظری             |

## فصل سوم: زنان فصل دوم و دانشگاه

|                                                                                                   |       |                                                                                                                                                       |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| بخش اول: بررسی روند وضعیت پذیرش زنان در مقاطع و گروه های آموزشی                                   |       |                                                                                                                                                       |
| طی سال های تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ تا ۸۲-۱۳۸۱                                                              |       |                                                                                                                                                       |
| ۵۶                                                                                                | ..... | ۱-۳-۱- نسبت زنان متقاضی به کل متقاضیان                                                                                                                |
| ۵۷                                                                                                | ..... | ۲-۱-۳- نسبت زنان پذیرفته شده به کل پذیرفته شدگان                                                                                                      |
| ۵۸                                                                                                | ..... | ۱-۲-۱-۳- نسبت زنان پذیرفته شده به کل پذیرفته شدگان در مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری                                         |
| ۵۹                                                                                                | ..... | ۲-۲-۱-۳- نسبت زنان پذیرفته شده به کل پذیرفته شدگان در مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی                                    |
| ۶۰                                                                                                | ..... | ۳-۱-۳- نسبت زنان پذیرفته شده به کل پذیرفته شدگان به تفکیک استان محل تحصیل                                                                             |
| ۶۶                                                                                                | ..... | ۴-۱-۳- نسبت زنان پذیرفته شده به کل پذیرفته شدگان به تفکیک گروه های آموزشی                                                                             |
| ۷۱                                                                                                | ..... | ۱-۴-۱-۳- نسبت زنان پذیرفته شده به کل پذیرفته شدگان به تفکیک گروه های آموزشی در مراکز آموزشی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری                    |
| ۷۶                                                                                                | ..... | ۵-۱-۳- نسبت زنان پذیرفته شده به کل پذیرفته شدگان به تفکیک گروه های آموزشی و مقاطع تحصیلی                                                              |
| ۸۱                                                                                                | ..... | ۱-۵-۱-۳- نسبت زنان پذیرفته شده به کل پذیرفته شدگان به تفکیک گروه های آموزشی و مقاطع تحصیلی در مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری |
| بخش دوم: بررسی وضعیت زنان دانشجوی در مقاطع و گروه های آموزشی طی سال های تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ تا ۸۲-۱۳۸۱ |       |                                                                                                                                                       |
| ۸۶                                                                                                | ..... | ۱-۲-۳- نسبت تعداد زن دانشجوی به کل دانشجویان                                                                                                          |

|                                                                                                                                            |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ۲-۱-۴- نسبت زنان دانشجو به کل دانشجویان در مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری                                         | ۸۸  |
| ۲-۱-۲- نسبت زنان دانشجو به کل دانشجویان در مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی                                    | ۹۰  |
| ۲-۲-۲- نسبت زنان دانشجو به کل دانشجویان به تفکیک استان محل تحصیل                                                                           | ۹۲  |
| ۲-۳-۲- نسبت زنان دانشجو به کل دانشجویان به تفکیک گروه‌های آموزشی                                                                           | ۹۸  |
| ۲-۳-۱- نسبت زنان دانشجو به کل دانشجویان به تفکیک گروه‌های آموزشی در مراکز آموزشی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری                    | ۱۰۳ |
| ۲-۴- نسبت زنان دانشجو به کل دانشجویان به تفکیک گروه‌های آموزشی و مقاطع تحصیلی                                                              | ۱۰۸ |
| ۲-۴-۱- نسبت زنان دانشجو به کل دانشجویان به تفکیک گروه‌های آموزشی و مقاطع تحصیلی در مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری | ۱۱۳ |
| بخش سوم: بررسی وضعیت زنان دانش آموخته در مقاطع و گروه‌های آموزشی طی سال‌های تحصیلی ۷۱-۱۳۷۰ تا ۸۱-۱۳۸۰                                      |     |
| ۳-۱-۳- نسبت زنان دانش آموخته به کل دانش آموختگان                                                                                           | ۱۱۸ |
| ۳-۱-۱- نسبت زنان دانش آموخته به کل دانش آموختگان در مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری                                | ۱۲۰ |
| ۳-۱-۲- نسبت زنان دانش آموخته به کل دانش آموختگان در مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی                           | ۱۲۲ |
| ۳-۲- نسبت زنان دانش آموخته به کل دانش آموختگان به تفکیک استان محل تحصیل                                                                    | ۱۲۴ |
| ۳-۳- نسبت زنان دانش آموخته به کل دانش آموختگان به تفکیک گروه‌های آموزشی                                                                    | ۱۳۰ |
| ۳-۴- نسبت زنان دانش آموخته به کل دانش آموختگان به تفکیک گروه‌های آموزشی و مقاطع تحصیلی                                                     | ۱۳۵ |
| بخش چهارم: بررسی وضعیت زنان هیأت علمی به تفکیک عنوان دانشگاهی طی سال‌های تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ تا ۸۲-۱۳۸۱                                         |     |
| ۴-۱- نسبت زنان هیأت علمی به کل اعضای هیأت علمی                                                                                             | ۱۴۰ |

|                                                                                                                                  |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ۳-۴-۲- نسبت زنان هیأت علمی به کل اعضای هیأت علمی به تفکیک استان محل خدمت                                                         | ۱۴۲ |
| ۳-۴-۳- نسبت زنان هیأت علمی به کل اعضای هیأت علمی مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به تفکیک استان محل خدمت | ۱۴۸ |
| ۳-۴-۴- نسبت زنان هیأت علمی به کل اعضای هیأت علمی به تفکیک عنوان دانشگاهی                                                         | ۱۵۴ |
| ۳-۴-۵- نسبت زنان هیأت علمی به کل اعضای هیأت علمی مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به تفکیک عنوان دانشگاهی | ۱۵۷ |
| <b>بخش پنجم: برآورد تعداد دانشجویان</b>                                                                                          |     |
| ۳-۵-۱- برآورد تعداد دانشجویان بخش های مختلف از تعداد کل دانشجویان کشور در سال ۱۳۹۰                                               | ۱۶۰ |
| ۳-۵-۲- توزیع دانشجویان آموزش عالی کشور به تفکیک هر یک از استان ها در سال ۱۳۹۰                                                    | ۱۶۱ |

## فصل چهارم: تأثیر تحولات دهه های اخیر بر آموزش عالی زنان

|                                                      |     |
|------------------------------------------------------|-----|
| بخش اول: جنبش های فکری غرب                           | ۱۶۵ |
| فمینیسم علمی و پیامدهای آن                           | ۱۷۰ |
| افزایش حضور و نقش زنان در دانشگاه ها                 | ۱۷۱ |
| بخش دوم: تأسیس رشته های جدید ویژه زنان در دانشگاه ها | ۱۷۵ |
| بخش سوم: رشته های مطالعات خانواده و زنان در ایران    | ۱۷۸ |
| - رشته ای «مطالعات خانواده»                          | ۱۷۹ |
| - رشته ای «مطالعات زنان»                             | ۱۸۱ |

## فصل پنجم: تأثیرات متقابل وضعیت اجتماعی و آموزش عالی زنان

|                                          |     |
|------------------------------------------|-----|
| بخش اول: بازار کار و موقعیت اقتصادی زنان | ۱۸۵ |
| - میزان های اشتغال زنان و تغییرات آن     | ۱۸۵ |

|          |                                            |
|----------|--------------------------------------------|
| ۱۸۶..... | - اشتغال دانش آموختگان زن در آموزش عالی    |
| ۱۹۰..... | بخش دوم: جایگاه زنان در مدیریت کشور        |
| ۱۹۰..... | جایگاه زنان در اشتغال کشور                 |
| ۱۹۱..... | جایگاه زنان در مدیریت کشور                 |
| ۱۹۳..... | جایگاه اشتغال زنان در مدیریت دانشگاهی کشور |
| ۱۹۵..... | الف)- تحولات تحصیلی- تجربی زنان دانشگاهی   |
| ۱۹۶..... | ب)- مشارکت در امور اجرایی                  |
| ۱۹۷..... | ج)- احساس تبعیض به اعتبار جنسیت            |
| ۱۹۷..... | د)- شایسته سالاری                          |

## فصل ششم: نتیجه گیری و پیشنهادها

### نتیجه گیری

|          |                         |
|----------|-------------------------|
| ۲۰۱..... | الف) برنامه ریزی        |
| ۲۰۳..... | ب) موانع فرهنگی اجتماعی |
| ۲۰۴..... | ج) اقتصادی              |
| ۲۰۵..... | د) روانشناختی           |

### پیشنهادها

|          |                   |
|----------|-------------------|
| ۲۰۶..... | الف) برنامه ریزی  |
| ۲۰۸..... | ب) فرهنگی اجتماعی |
| ۲۰۹..... | ج) اقتصادی        |
| ۲۱۰..... | د) روانشناختی     |

### ضمیمه:

|          |                                            |
|----------|--------------------------------------------|
| ۲۱۱..... | آموزش از راه دور و مجازی                   |
| ۲۱۲..... | آموزش از راه دور                           |
| ۲۱۲..... | آموزش الکترونیک و مجازی                    |
| ۲۱۴..... | زنان و آموزش عالی نوین                     |
| ۲۱۵..... | ۱- کاهش هزینه های اقتصادی                  |
| ۲۱۵..... | ۲- امکان پرداختن به وظایف خانوادگی و همسری |

- ۳- امکان برقراری ارتباط وسیع تر زنان با یکدیگر ..... ۲۱۶
- ۴- منافع اقتصادی و شغلی ..... ۲۱۶
- فهرست منابع و مآخذ ..... ۲۲۱

www.ketab.ir

## پیشگفتار

نظر به اهمیت نقش اطلاعات و اطلاع رسانی در شناسایی و تجزیه و تحلیل مسائل زنان، امروزه استفاده از فن آوری‌های نوین در دسترسی سریع و آسان به آخرین اطلاعات صحیح و متقن برای مراکز سیاستگذاری و برنامه‌ریزی زنان و دستگاههای اجرایی ذیربط امری مهم و ضروری شمرده می‌شود.

مرکز اطلاعات و آمار زنان بمنظور بسط و گسترش اطلاعات مربوط به زنان و فراهم آوردن زمینه تعمیق و گسترش فعالیتهای سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و تحقیقاتی در سطح کشور و بطور خاص به عنوان بازوی اطلاع رسانی شورای فرهنگی اجتماعی زنان در راستای تحقق اهداف و وظایف شورا مبنی بر اتخاذ تدابیر لازم برای هماهنگ کردن فعالیتهای مراکز و سازمانهای فعال در امور زنان، مطالعه و ارزیابی مستمر وضعیت زنان و تهیه گزارشات سالانه و کمک به ایجاد هماهنگی در برنامه‌های تحقیقاتی، بر اساس مصوبه جلسه ۴۵۰ شورایعالی انقلاب فرهنگی تاسیس گردید.

این مرکز با هماهنگی و ارتباط ارگانیک با کلیه مراکز دست اندرکار اطلاعات و آمار زنان و دستگاههای اجرایی و مراکز پژوهشی امکان انسجام و سازماندهی در زمینه جمع‌آوری و ارائه اطلاعات و آمار زنان را در سطح ملی فراهم نموده و با ارائه گزارشات تحلیلی مراکز سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و پژوهشی بویژه شورای فرهنگی اجتماعی زنان را به عنوان یک مرکز سیاستگذار عام در امر شناسایی نیازها و مشکلات زنان و تعیین اولویتهای برنامه‌ریزی‌های لازم پشتیبانی خواهد کرد.

در شرح وظایف پیش بینی شده برای این مرکز موارد زیر مورد توجه و تأکید قرار گرفته است:

۱. جمع‌آوری و تهیه اطلاعات و آمار مربوط به زنان در داخل و خارج کشور در زمینه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی و....
۲. سازماندهی، طبقه‌بندی و نمایه سازی اطلاعات و آمار و مدارک مربوط به زنان بمنظور تشکیل بانکهای اطلاعاتی،

۳. اشاعه اطلاعات و مدارک و آمار مربوط به زنان از طریق سرویس‌های اینترنتی و اینترنتی و لوح‌های فشرده و نیز سرویس‌های اطلاع‌رسانی مکتوب از قبیل کتب، جزوات و بولتن‌های اطلاع‌رسانی،

۴. ارزیابی مستمر وضعیت زنان و تهیه گزارشات تحلیلی از وضعیت زنان در ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی، آموزشی، بهداشتی و غیره با استفاده از داده‌های آماری و سوابق پژوهشی موجود جهت ارائه به مراکز ذیربط،

۵. شناسایی مشکلات و کمبودها، نقاط ضعف و قوت وضعیت موجود زنان در زمینه‌های مختلف و ارائه به مراکز سیاستگذاری و برنامه‌ریزی مسئول،

۶. شناسایی اولویت‌ها و نیازهای اصلی تحقیقات مسائل زنان و ارائه خدمات به پژوهشگران داخلی و خارجی،

۷. فراهم نمودن امکانات مناسب مبادله اطلاعات و مدارک و آمار مربوط به زن و اسلام با دیگر کشورها و بویژه کشورهای اسلامی و استفاده از شبکه‌های اطلاعاتی بین‌المللی و منطقه‌ای،

۸. بررسی تطبیقی اطلاعات و نتایج تحقیقات انجام شده در زمینه جایگاه زن در نظام اسلامی در مقایسه با سایر ادیان الهی و مکاتب و ملل گوناگون بمنظور شناسایی و معرفی الگوی زن مسلمان،

۹. ارائه راهکارهای ایجاد هماهنگی و سازماندهی بین منابع اطلاعاتی و تحقیقاتی ذیربط در کشور،

۱۰. برگزاری گردهمایی‌های پژوهشی در زمینه مسائل زنان و مقایسه تطبیقی تحقیقات در سطح ملی و بین‌المللی.

بر این اساس دفتر تحلیل اطلاعات و آمار مرکز اقدام به انتشار مجموعه طرح‌های توصیفی کاربردی در زمینه موضوعات مربوط به زنان و خانواده می‌نماید.

شایان ذکر است سایت مرکز اطلاعات و آمار زنان با آدرس [www.iranwomen.org](http://www.iranwomen.org) و با برخورداری از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی آیات، روایات، آمار، تحقیقات، مقالات، کتابشناسی، نشریات، قوانین، اخبار، استفتانات، سخنان، مراکز و مجامع و اسامی افسار فعال زنان با بیش از دهها هزار رکورد اطلاعاتی به دو زبان فارسی و انگلیسی جهت اطلاع‌رسانی به مراکز سیاستگذاری و برنامه‌ریزی زنان و محققین و پژوهشگران در دسترس عموم قرار دارد.